

שיתוף ציבור במזרח ירושלים

מסמך מדיניות | עיריית ירושלים

סמינר מעשי: שלטון מקומי

מנחה: אופיר פז פינס

עוזרת הוראה: מיטל פלג מזרחי

מגישים/יות: מיכה אופנהיימר, ערן בן יהודה, מיטל לויט וחיים מילר

החוג למדיניות ציבורית, אוניברסיטת תל אביב

אוגוסט 2020

תקציר מנהלים

מטרת עבודה זו היא לשפר את איכות שיתוף הציבור במזרח ירושלים, הן מבחינת כמות האנשים ששוקחים בו חלק והן מבחינת מכלול הנושאים המובאים לציבור. זאת לאור הספרות המחקרית והקולות מהשטח המחזקים את השימוש בכלים אלו על מנת לאפשר לתושבים לקחת חלק בסוגיות אשר ישפיעו בצורה משמעותית על חייהם. במהלך קריאת החומרים והראיונות עלה כי בשנים האחרונות נעשתה קפיצת מדרגה בכל הנוגע לשיתוף הציבור, אך עדיין קיים פער גדול בין הרצוי למצוי. במסגרת העבודה זיהינו מספר רב של חסמים המונעים שיתוף ציבור משמעותי, כאשר המשמעותיים מבניהם הם:

- חוסר אמון מצד התושבים כלפי העירייה.
- זהות עצמית פלסטינית של רוב תושבי מזרח העיר שמובילה לחוסר שיתוף פעולה עם הממסד
- מחסור במנהלים קהילתיים במזרח העיר ביחס לגודלה וצרכיה של האוכלוסייה
- חשדנות ביטחונית מצד גורמי הביטחון הישראלי

כל אלה, הובילו למצב שבו תהליכי שיתוף הציבור המתקיימים כיום במזרח העיר נעשים בצורה ספורדית ולא שיטתית. במקומות שבהם כן מתקיים שיתוף ציבור יהיה זה לרוב סביב נושאים "טקטיים" אשר ניתן לייצר בהם הסכמות בצורה קלה יחסית. תהליכים אלו מתרחשים בדרך כלל סביב נושאים כמו תשתיות וסביבה מיוצרות קואליציות אד הוק עבור הנושא הספציפי. בנושאים הנוגעים לזהות כמו חינוך ותרבות כמעט ואין שיתוף ציבור, ואם מתקיים, הוא בדרג הנמוך שלו בתצורת ידוע ציבור.

לאור השיחות שקיימנו והחומרים שקראנו, גיבשנו מספר חלופות שלכל אחת מהן יתרונות וחסרונות משלה. החלופה הראשונה הינה חלופת "אפס +", במסגרתה המדיניות נותרת ללא שינוי אך על מנת בכל זאת לתת מענה לפער בין השטח לממסד, ממונים בעלי תפקידים ממזרח ירושלים לתפקידים משפיעים בעירייה. מענה זה לא ישפיע על עצם שיתוף הציבור, אך יוכל להבטיח את הישגות הקולות והצרכים של תושבי מזרח העיר ביתר שאת. חלופה זו לוקה בחסר משום שתקרת הזכויות שלה נמוכה, ולמעשה אינה פותרת את האתגר אותו אנחנו מעוניינים לפתור.

החלופה השנייה הינה חלופת 'ועדי השכונות' במסגרתה בכל אחת משכונות מזרח העיר ימונה או יבחר ועד מקומי אשר ייצג את תושבי השכונה מול הממסד והרשות המקומית. הוועד יגבש נהלי עבודה קבועים, וגורמי המקצוע הממסדיים יהיו מחויבים להיוועץ בו בשלבי תכנון המדיניות השונים. הוועד יהיה מנותק פורמלית מהמנהל המקומי, ובכך יגדיל את הלגיטימציה שלו בעיני הציבור. בחלופה זו אנו מאפשרים שיתוף ציבור רחב ואיכותי יותר ממה שקיים כיום, הן מבחינת כמות האנשים שייקחו בו חלק והן מבחינת הנושאים אשר ינוחו לפתחו. יחד עם זאת, חלופה זו תזמן אתגרים פוליטיים הן בתוך השכונות והן מול הממסד, לצד כך שיצמצם את מרחב התמרון של הדרגים המקצועיים.

החלופה השלישית הינה חלופת 'פורומים עירוניים', אשר יכללו נציגות תושבים מכלל שכונות מזרח העיר ויעסקו בנושאים כגון: חינוך, רווחה, תחבורה ותשתיות. חברי הפורומים יבחרו אחת לארבע שנים, כאשר המטרה היא להביא נציגות בעלת זיקה לתחום עיסוק הפורום והם יהיו אנשי הקשר בנושאים שיהיו תחת אחריותם - עבור תושבי שכונתם. חלופה זו מחזקת את מחויבות כל המעורבים לשיתוף הציבור ורואה בציבור המזרח ירושלמי חלק אינטגרלי בפורום מקבלי החלטות. החיסרון של חלופה זו הוא בכך שאנו שמים את כלל מזרח ירושלים כמקשה אחת והומוגנית לצד החשש כי מהלך שכזה יתפרש כהקמת מועצת עיר מזרח ירושלמית דה פקטו.

החלופה האחרונה הינה 'החלופה המקוונת', במסגרתה העירייה תפעיל מספר פלטפורמות דיגיטליות אשר הם יהוו בסיס לשיתוף ציבור, הן בנושאים שוטפים והן בנושאים אסטרטגיים. בחלופה זו האזרחים בוחרים את הזמן והמקום שמתאים להם על מנת להשתתף בדיונים, תוך הסרת חסמים פיזיים, אידאולוגיים, ביטחוניים ועוד. לצד פלטפורמות אלו, החלופה מציעה לקיים באופן קבוע ותדיר שאלונים מקוונים אשר יאפשרו איסוף מידע רב ומהימן אודות הצרכים במזרח העיר. החיסרון המרכזי של חלופה זו הוא החשש מפני שיח רדוד או פוגעני באינטרנט של קבוצות במחלוקת. בנוסף, ישנו חשש כי אוכלוסיות אשר אינן נגישות לטכנולוגיה, לא תהיה להם האפשרות להשתתף בדיון הציבורי אשר יארך באופן מקוון.

לאחר בחינת החלופות השונות, מצאנו כי החלופה המיטבית הינה חלופת ועדי השכונות לצד זו המקוונת. מודל 'ועדי השכונות' יאפשר להנהיג מנגנון היועצות קבוע ומוסכם בכל שכונה ושכונה. בכך נוכל להרחיב את מעורבות התושבים בתהליכי קבלת ההחלטות הנוגעות לחייהם. על מנת לגשר על החיסרון בו רק מספר מצומצם של התושבים מעורבים, אנו מציעים לשלב גם את 'החלופה המקוונת' סביב סוגיות קריטיות שעל סדר היום הציבורי. כך נוכל להרחיב את מעגל המשתתפים והמעורבים באותן סוגיות שייבחרו להביא בפני הציבור בצורה רחבה יותר. שילוב בין חלופות אלו יביא לפיכך הן את הגדלת הנושאים בהם מתבצע שיתוף ציבור והן את כמות התושבים במזרח העיר שלוקחים בהם חלק.

מצוין

לְמָה יְרוּשָׁלַיִם תִּמְיֵד שְׁתִּים, שֶׁל מַעֲלָה וְשֶׁל מַטָּה
וְאַנִּי רוֹצֶה לְחַיֵּת בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁל אֶמְצָע
בְּלִי לְחַבֵּט אֶת רֹאשִׁי לְמַעַלָּה וּבְלִי לְפַצֵּעַ אֶת רִגְלֵי לְמַטָּה.
וְלָמָּה יְרוּשָׁלַיִם בְּלֶשׁוֹן זִוְגִית כְּמוֹ יְדִים וְרַגְלִים,
אֲנִי רוֹצֶה לְחַיֵּת רַק בִּירוּשָׁלַיִם אֶחָת
כִּי אֲנִי רַק אֲנִי אֶחָד וְלֹא אֲנִים.

(יהודה עמיחי, פתוח סגור פתוח)

מבוא

כרפרנס לשירו של עמיחי, ירושלים הינה עיר המסמלת מורכבת עם קצוות וניגודים בכל מהותה החל ממגוון הדתות והרצף הדתי-חילוני המגוון וכלה בחלוקתה הגיאוגרפית מזרח ומערב, מרחבים פנימיים שונים המתבטאים בשוני בין השכונות, מורכבות והטרזוגניות, קדושה וחול, רוחניות מול מציאות, וכל אלה מחוברים לתמהיל מרוכז וייחודי שנוצר בידי העיר ותושביה. ירושלים היא העיר בה אנחנו שוכנים, מתוך בחירה יום-יומית, ועל כן העיר חשובה לנו ברמת האישית. לכן, כשנרשמנו לקורס שלטון מקומי ועירוניות, כחלק מלימודי התואר במדיניות ציבורית היה לנו ברור שאת נייר המדיניות נכתוב עבור עיריית ירושלים.

נייר מדיניות זה יתמקד בסוגיית שיתוף ציבור במזרח ירושלים. נציג ונתאר את המצב הקיים ונציע חלופות אופציונליות למהלך האסטרטגי שאנו מובילים שמטרתו העיקרית היא: הרחבת כמות התושבים המעורבים ו/או מיוצגים בתהליכי שיתוף הציבור, לצד הגדלת מנעד הנושאים בהם יתקיים שיתוף הציבור. נייר זה מתמקד במזרח העיר אך, אנו מאמינים שניתן לבצע יישום רחב עבור יתר שכונות העיר בהתאם למשאבים הקיימים והחלטות ממשלה המתייחסות לירושלים.

מתודולוגיה

עבודה זו זימנה לנו אתגר גדול ביחס לנגישות לידע ולמציאות במזרח ירושלים. ראשית, אף אחד מאיתנו איננו תושב מזרח ירושלים ואף איננו מדברים ערבית. סוגיה זו אינו רק יוצרת מחסום לשוני, אלא מהווה מכשול תרבותי, חברתי ותודעתי שנדרש לצלוח. יתרה מכך, מזרח ירושלים היא ישות עצומה ומורכבת, בה חלק גדול מהתושבים מגלים חשדנות גדולה כלפי הממסד הישראלי וכמי שנתפסים כמייצגים אותו.

על מנת לפתור את האתגרים הללו ולקבל תמונת מצב רחבה ואותנטית ככל האפשר, גיבשנו מתודולוגיה אשר משלבת מחד ספרות מחקרית ומעשית על התחומים השונים בהם עסקנו, ומאידך קיימנו ראינות עם מספר רב של גורמים. בספרות המחקרית הקפנו חומר אשר עוסק במזרח ירושלים בדגש על החינוך, שיתוף ציבור והמודלים השונים הקיימים כיום בעולם וכן במודלים המיושמים כיום בעיר ירושלים. באמצעות חומר זה, קיבלנו את הבסיס התיאורטי וגיבשנו את ההשערות הראשוניות שלנו בדבר נקודות כשל והזדמנויות הצלחה אפשריות.

את הראיונות אותם ביצענו, ניתן לחלק לשתי קטגוריות - עובדי הממסד (עיריית ירושלים, משרד לענייני ירושלים, חוקרי מכון ירושלים למחקרי מדיניות) ותושבי מזרח העיר. להלן סיכום הראיונות:

תאריך	שם	קטגוריה	תפקיד
	ירון תורן	ממסד	אגף אסטרטגיה בעיריית ירושלים
4.5	ציון רגב	ממסד	הממונה על תוכנית החומש במנח"י
6.5	האזר מאסרי חוסיין	ממסד	הממונה על המינהלים הקהילתיים במזרח העיר מטעם עיריית ירושלים
13.5	דוד קורן	ממסד	לשעבר יועץ ראש העיר לענייני ירושלים
10.5	מוחמד עווידה	ממסד/תושב מזרח העיר	עובד במשרד לענייני ירושלים ותושב סילוואן
12.4	בן אברהמי	ממסד	לשעבר עוזר יועץ לענייני ערבים במזרח ירושלים
13.5	ד"ר אמנון רמון	ממסד	חוקר במכון ירושלים למחקרי מדיניות
31.5	האני גית	ממסד/תושב מזרח ירושלים	מנהל המרכז הקהילתי בסילוואן
27.5	כמאל גב'רין	תושב מזרח ירושלים	פעיל חברתי
2.6	מוחמד מוחסין	תושב מזרח ירושלים	יו"ר ועד שכונתי ראש אל עמוד
10.6	דאוד סיאם מוכטאר	תושב מזרח ירושלים	יו"ר ועד שכונתי סילוואן
21.6	עופר אור	ממסד	לשעבר מנהל היחידה לפיתוח עסקי ושיתוף ציבור במשרד ירושלים ובכיר לשעבר בשב"כ.
22.6	אריאלה צוויקל	ממסד	מנהלת מחלקה מזרח העיר
28.6	רועי	ממסד	משרד רה"מ

מזרח ירושלים

המושג 'מזרח ירושלים' הינו מושג פוליטי-מדיני אשר מתייחס לשטחים שסופחו למדינת ישראל לאחר מלחמת ששת הימים. לאורך מאות שנים, רק אזור העיר העתיקה של ימינו והאזורים הצמודים לה נשארו את שם העיר ירושלים. במאות הללו, נשלטה ירושלים לרוב ע"י שלטון מוסלמי וחיו בה אלו לצד אלו-מוסלמים, נוצרים ויהודים.

לאחר מלחמת העצמאות, בה איבדה מדינת ישראל את הרובע היהודי, נווה יעקב ועטרות, חולקה העיר ע"י הקו הירוק לחלקה המערבי שנשארה בשליטת מדינת ישראל ולחלקה המזרחי שהייתה בשליטת ממלכת ירדן. בשנת 1950, סיפחה ממשלת ירדן באופן רשמי את הגדה המערבית ובכללה את חלקה המזרחי של ירושלים והחילה עליו את החוק הירדני. לאחר מלחמת ששת הימים, במהלכה כבשה מדינת ישראל את הגדה המערבית ובכללה את חלקה המזרחי של ירושלים, החליטה המדינה לספח את שטחי העיר ירושלים שהיו תחת ריבונות ירדנית. בנוסף, סופחו לגבולותיה של העיר ירושלים עוד 27 כפרים ועיירות שעד אז לא היו חלק מהאחיות המוניציפליות של ירושלים. בעקבות הסיפוח גדלה אוכלוסיית העיר פי 1.5 בנוסף, העיר הגדילה את שטחה בעשרות דונמים אשר רובם היו קודם לכן שטחים פתוחים.¹

לאחר סיפוח העיר, פוזרה מועצת העיר הירדנית ותושבי האזורים שסופחו הוכפפו לעיריית ירושלים בראשות טדי קולק. תושבים אלו קיבלו מעמד של תושבי קבע אך ללא אזרחות ישראלית. הסיפוח, נתקל בחוסר קבלה הן במישור הבינלאומי והן בקרב תושבי מזרח העיר. התושבים סירבו לקבל את איחוד העיר וההכפפה שלהם לעירייה הציונית משום שקבלה זו עבורם משמעותה הכרה במדינת ישראל כולה. חוסר הלגיטימציה הזאת מלווה את היחסים במזרח העיר כבר מעל לחמישה עשורים והוביל לאורך השנים למעשי התנגדות אלימים (אינתיפאדות, פיגועי בודדים, וכו') וכן להתנגדות סבילה (אי הצבעה לעירייה, חוסר שיתוף פעולה, שיטת לימוד ירדנית ופלסטינית וכו').² מדד נוסף המביע את סירוב איחוד העיר והכרה בעירייה נובע מנתוני ההצבעה הנמוכים בבחירות המוניציפליות. בבחירות האחרונות בשנת 2018 אחוזי ההצבעה עמדו כ- 2% מכלל אוכלוסיית מזרח העיר.³

כיום, חיים בשטחי מזרח ירושלים כ- 550,000 תושבים, כאשר כ-220,000 הינם יהודים, וכ-330,000 הינם ערבים (רובם המוחלט מוסלמים) אשר מהווים כ-38% מתוך כלל התושבים בעיר, מה שהופך את ירושלים כעיר הערבית הגדולה ביותר בישראל. האוכלוסייה הערבית במזרח העיר איננה מקשה אחת והיא מורכבת מקבוצות שונות השונות זו מזו ברמת דתיות, מקור תרבותי, שיוך משפחתי, רמה סוציו-אקונומית ועוד. מורכבות נוספת נוצר בעקבות גדר הפרדה שהוקמה בראשית שנות האלפיים אשר ניתקה את כפר עקב ומחנה הפליטים שועפאט מהעיר. כך נוצר מצב, שלמרות ששתי השכונות הללו הינן חלק מירושלים, בפועל הן מעבר לגדר הפרדה, דבר אשר מייצר ניתוק פיזי לתושבים, מקשה על העירייה במתן שירותים ויוצר שטח "ללא בעלות" בשכונות הללו.⁴

¹ ירושלים, הביוגרפיה, סיימון סבאג מונטיפיורי, עמ' 57-55.

² אורשלים: ישראלים ופלסטינים בירושלים 1967-2017, ניר חסון, עמ' 65-44.

³ על נתוני ירושלים, מצב קיים ומגמות שינוי 2019, מיכל קורח, מאיה חושן, עמ' 110.

⁴ שם, עמ' 82-78.

יחד עם זאת, יש מספר בעיות יסוד במזרח העיר שחוצות את כלל השכונות. הבעיה העיקרית והכואבת ביותר היא בנושא רישום הבעלות על הקרקעות שלא הוסדר מעולם, דבר שהוביל לבנייה בלתי חוקית והריסות רבות של בתים לאורך השנים. הריסות אלו הביאו לאירועים אלימים וחיכוך רב בין התושבים לרשויות החוק ומאידך הובילו להעמקת תחושת הקיפוח מצד התושבים. בעיה נוספת היא בנושא התשתיות כגון: מים, חשמל, ביוב וכבישים שלא עומדים בפער שבין מספר התושבים התאורטי אותו הם אמורים לשרת לבין מספר התושבים בפועל. ממד נוסף של אותה הבעיה הינו העדר שטחים ירוקים פתוחים ובכללם פארקים וגני ילדים שימשו לרווחת התושבים. דוגמא מובהקת נוספת מתבטאת בתחום החינוך. לאחר הסיפוח היה רצון להעביר את בתי הספר במזרח ירושלים ממערכת החינוך הירדנית למערכת החינוך הערבית-ישראלית. צעד זה זכה להתנגדות גדולה מצד התושבים עקב החשש מפני מחיקת מורשתם וניתוק מהעולם הערבי האקדמי והתעסוקתי בו לא יכירו בתעודה ישראלית. על כן, כיום עבר תלמידי מזרח ירושלים שנה אפשרות לבחור בין שני מסלולי לימוד: בגרות ישראלית או בגרות פלסטינית (התאוגייה). מקרב כלל התלמידים במזרח העיר, רק כ-8% בוחרים ללמוד במסלול של הבגרות הישראלית.

בהיבט הדמוגרפי האוכלוסייה הערבית בעיר גם כן מובחנת מיתר חלקי האוכלוסייה, אם כי דומים במקצת לחברה החרדית. ראשית, היא מאופיינת במבנה גילאים מאוד צעיר כאשר 36% מתחת לגיל 14 והגיל החציוני הינו 21 בלבד⁵. מאפיין נוסף עליו ניתן להצביע הוא המצב הסוציו אקונומי הנמוך, כאשר מעל שלושת רבעי מהנפשות נמצאות מתחת לקו העוני, וכאשר מבודדים את הילדים השיעור מגיע עד ל-86%. נתונים אלו באים על רקע השתתפות חלקית של האוכלוסייה הערבית בכוח העבודה והשתכרות נמוכה אצל אלו שכן עובדים. בעוד אחוז הגברים העובדים יחסית גבוה ועומד על מעל 80, אצל הנשים לעומת זאת פחות משליש עובדות. נתון זה מצטרף לכך שכלל שהאוכלוסייה דתית יותר, כך ההשתתפות שלה בכוח העבודה נמוך יותר (68% בקרב חילוניים ועד 45% בקרב דתיים)⁶.

החלטת ממשלה 3790 - תכנית חומש

בשנת 2018 אושרה החלטת ממשלה, מספר 3790, עבור השנים 2018-2023. מטרתה של החלטה זו היא להביא לצמצום פערים חברתיים כלכליים בין תושבי מזרח ירושלים, ולהביא לפיתוח כלכלי במזרח העיר, על ידי הגדלת שיעור המועסקים מקרב תושבי מזרח העיר, ושילובם בשוק העבודה הישראלי. ההחלטה כוללת בתוכה התייחסות לתחומים הבאים: חינוך והשכלה גבוהה, כלכלה ומסחר, תעסוקה ורווחה, תחבורה, שיפור השירות לאזרח ושיפור איכות החיים ותכנון ורישום מקרקעין⁷. כאשר התקציב של תחום החינוך הוא השני בגובהו במזרח העיר ומעליו רק תקציב התחבורה. החלטת ממשלה

⁵ על נתוני ירושלים, מצב קיים ומגמות שינוי 2018, מיכל קורח, מאיה חושן, עמ' 14-26.

⁶ על נתוני ירושלים, מצב קיים ומגמות שינוי 2018, מיכל קורח, מאיה חושן, עמ' 32-39.

⁷ מתוך החלטת חומש מספר 3790.

זו ממשיכה את החלטת הממשלה מספר 1775 משנת 2014 ואת החלטת ממשלה מספר 2684 משנת 2017, אשר נקבעו לאור הצורך בחיזוק השתלבותם של תושבי מזרח ירושלים בחברה ובכלכלה הישראלית. החלטות אלו הינן חלק מתפיסת תאוצה מדינית וממשלתית כלפי מזרח העיר בעשור האחרון, וניתן לראות זאת לפי החלטות ה"חומש" הקודמות שתוקצבו על סך 200 מיליון ש"ח ו-177 מיליון ש"ח בהתאמה, לעומת התוכנית הנוכחית המתוקצבת בכ- 2.1 מיליארד ש"ח.⁸ תוכנית החומש מהווה הצהרה של המדינה לכך שהיא אחראית לתושבי מזרח ירושלים. ניתן לראות זאת כהכרה של מדינת ישראל בהזנחה והאפליה שהייתה לאורך השנים בנוגע לתקציבים, תקנים ובתשתיות חינוכיות.

יפה

שיתוף הציבור

שיתוף הציבור בתהליך קבלת ההחלטות הולך ונעשה בשנים האחרונות נפוץ ומקובל יותר ברשויות המקומיות בישראל. בתהליך שיתוף הציבור העירייה מבקשת לשמוע את קולות התושבים ואת דעתם על השירותים הניתנים בעיר והאם יש לתושבים רעיונות חדשים לביצוע. בנוסף, העירייה יכולה לעדכן את הציבור על תכניות שהיא מתכננת להוציא לפועל בשנים הקרובות והאם זה מתיישב בצורה טובה עם דעתם של האזרחים או שמא הם מבקשים לבצע שינויים בתוכניות או לבטלם לגמרי.⁹

ישנה חשיבות רבה לקיים מפגשי שיתוף בין הציבור לנציגי העירייה, זאת מכיוון שהאזרחים כן מעוניינים להיות מעורבים ולקחת חלק בקבלת ההחלטות בעיר. מפגשים בין נציגים מהעירייה לאזרחים ושיתוף פעולה מלא ביניהם עשוי לגרום להעצמת האזרחים והגדלת יכולת ההשפעה שלהם על החלטות אשר יעצבו את חייהם העתידיים. בנוסף, שיתוף ציבור מלא ואמיתי עשוי להגביר את אמון האזרחים ברשות העירונית ובעובדיה ובכך להרחיב את בסיס הלגיטימציה של החלטות המתקבלות בעירייה.¹⁰

נמצא כי אזרחים אשר לוקחים חלק בדיונים קבועים בשיתוף נציגי העירייה, מרגישים שותפים מלאים בהחלטות המתקבלות לאחר מכן ברשות העירונית, זאת מכיוון שדעתם נשמעת ונלקחת ברצינות רבה במכלול השיקולים השונים. בחלק מהמקרים העירייה אכן משנה את תכניותיה לפי בקשת התושבים, אשר הם מכירים בצורה טובה יותר את צרכי האוכלוסייה המקומית באזור מגוריהם.

⁸ התוכנית הישראלית לצמצום פערים חברתיים וכלכליים במזרח ירושלים: משמעויות והמלצות, אפרים לביא, ששון חדד, מאיר אלרן, עמ' 4-8.

⁹ מדריך שיתוף ציבור בעבודת הממשלה, עמ' 13.

¹⁰ נגיד, מ. (2015). שיתוף הציבור בשלטון המקומי: הניסיון המעשי ולקחיו. המכון הישראלי לדמוקרטיה ע"ר.

במדריך הממשלתי לשיתוף ציבור שפורסם על ידי אגף חברה וממשל במשרד ראש הממשלה בשנת 2017¹¹ ישנן 4 רמות שיתוף שונות שעל פי הן נדרשים משרדי הממשלה לפעול בהתאמה לתהליך ולמטרה המבוקשת.

1. **ידוע ודיווח:** ברמת שיתוף זה הממסד מוסר מידע לציבור באופן חד צדדי. בחלק מהמקרים הממסד יכול לכלול את חשיפת המידע המשמש כבסיס לקבלת ההחלטות בנושא זה, אך אין לציבור באמת יכולת לתת מענה או להשפיע על מקבלי ההחלטות בנוגע לתכניות העתידיות. דוגמאות ל**ידוע ודיווח** הן פרסום מידע בעיתונות או בלוחות מודעות, מסעות הסברה לציבור, תשדירי טלוויזיה, דיונים בתקשורת ועוד.
2. **בקשה לקבל מידע ונתונים מהציבור:** ברמת שיתוף זו העירייה פונה לציבור בצורה יזומה על מנת לקבל מידע ונתונים בנושא מסוים. העירייה מוסרת את כלל המידע הדרוש לציבור על התוכניות העתידיות שהעירייה מבקשת לקדם, בהם היא מבקשת ללמוד מהמידע, מהידע ומהניסיון שיש ברשות הציבור. מקבלי ההחלטות נחשפים למידע שהציבור משתף עימם ויכולים לשקול אותו במסגרת עבודתם, אך לא מתקיים דיון דו-צדדי. לאחר זמן מה, הציבור יעודכן באופן חד צדדי על ההחלטות אשר התקבלו בעירייה מבלי לשתף את הציבור בחלופות האפשריות ומבלי לתת לציבור להכריע בנושאים אלו.
3. **היוועצות:** ברמת שיתוף זו העירייה מנהלת דיאלוג עם הציבור סביב נושא מסוים. העירייה שואלת את הציבור שאלות ספציפיות לגביי שינויים עתידיים ואיך זה לדעתם, ולציבור ניתנת ההזדמנות להביע את דעתם על שינויים אלו ואף לשאול את העירייה כיצד זה עתיד להתבצע. עם זאת, ברמה זו העירייה עשויה "לשמור את הקלפים קרוב לחזה" ולמעשה, היא לא תנהל שיח חופשי ומלא על חלק מהתוכניות או שיהיו נושאים מסוימים שלא יתקיימו סביבם דיון ציבורי ובכך הציבור לא יהיה חשוף לתמונה המלאה או לכלל מערכת השיקולים שנקחו בחשבון בעת קבלת ההחלטות.
4. **שיתוף פעולה:** ברמת שיתוף זו מתקיים שיתוף ציבור מלא כולל דיאלוג בין נציגי הרשות המבצעת לבין נציגי הציבור. בשיתוף ציבור זה ישנו שיח פתוח לאורך כל הדרך אשר נועד ליצור הסכמה רחבה על כל החלטה אשר תתקבל בהסכמה בין נציגי העירייה לנציגי הציבור. בנוסף, כל המידע והשיקולים השונים מוצגים בפני הציבור ונציגיו. דבר זה יאפשר שיח פתוח בין נציגי הציבור והרשות המקומית לדון על כל ההחלטות והחלופות השונות העומדות לדיון. פעמים רבות תהליך זה ייקח זמן רב יותר בקבלת ההחלטות הסופיות זאת מכיוון שתהליך השיתוף יחל משלב הגדרת הבעיה, דרך שלב איסוף המידע, גיבוש חלופות שונות ובחירה ביניהן, ועד גיבוש ההחלטות הסופיות אשר יהיו מוסכמים על כלל הצדדים.

¹¹בקר, א. (2018). שיתוף ציבור במשרדי הממשלה וברשויות המקומיות, עמ' 4-8.

תרומת השיתוף עבור מקבלי החלטות

תהליך שיתוף הציבור מאפשר רווח לרשות עצמה ולנבחרי הציבור ולא רק לציבור המשתתף. בשיתוף ציבור, התושבים יכולים לעדכן את נבחרי הציבור במידע עדכני ובגיבוש כיווני חשיבה חדשים ומגוונים בעזרת קולות התושבים אשר עולים מהשטח ובכך אפשר יהיה לדייק בצורה טובה יותר את מה שהאזרחים מבקשים. בנוסף, זיהוי מוקדם של בעיות וחסימים באמצעות מידע מוקדם מהתושבים המקומיים אשר נמצאים בשטח יום יום ויכולים לדווח על בעיות בשלב מוקדם יחסית. שיתוף פעולה זה יכול להביא לנבחרי הציבור רווחים פוליטיים כתוצאה משביעות רצון האזרחים. אוזן קשבת זו של נבחרי הציבור לאזרחים הגרים בשטח יכול לסייע להם רבות בחיזוק האמון בין הבוחרים הפוטנציאליים שלהם ביום הבחירות.¹²

יתרונות וחסרונות השיתוף לתושב המשתתף

הליכי שיתוף ציבור עשויים לתת מענה למגוון רחב יותר של קבוצות שונות באוכלוסייה. בכך ניתן לצמצם את חוסר השוויון הקיים בשירותים ציבוריים בין קבוצות שונות באוכלוסייה. בנוסף, האפשרות להשתתף בתהליכי קבלת החלטות מגבירה את תחושת השייכות של האזרח לקהילה ומעודדת את הפרט להביא בחשבון את הצרכים והרצונות של כלל החברה. זאת ועוד, הקמת מנגנונים מוסדיים לשיתוף הציבור בתהליכי קבלת החלטות מגבירה את הפתיחות והשקיפות במערכת המנהלית ומאפשרת את נגישות הציבור למידע ולשיקולים שהובילו לקבלת החלטות.¹³

מאידך, תהליך שיתוף הציבור מביא איתו גם מספר חסרונות משמעותיים. ראשית, תהליך התהליך לוקח זמן ומשאבים אשר עלולים לעכב ואף לעקר נושאים אשר זקוקים לטיפול מהיר ויעל. חסרון נוסף הינו בכך שלעיתים נקודת המבט של התושבים צרה, ואין להם את כל הידע הדרוש על מנת לגבש דעה מבוססת, בניגוד לאנשי המקצוע אשר עוסקים בנושאים אלו בדרך קבע. בעייתיות נוספת נובעת מהעובדה ששיתוף הציבור מצריך הסכמות בין הצדדים השונים ובגלל שלא יהיו הסכמות תואמות בין הצדדים השונים, עלולים להתקבל תוצאות פשרניות שאינן טובות לאף צד, במקום לקבל החלטה מובהקת וחותכת.¹⁴

שיתוף ציבור בשלטון המקומי

שיתוף הציבור נועד להעצים את החוויה הדמוקרטית בקרב האזרחים בכך שהם נעשים שותפים מלאים להחלטות המתקבלות ברשות המקומית. בנוסף, שיתוף פעולה בין הרשות המקומית לאזרחים עשויה להביא אותם לקחת חלק בעשייה הציבורית לטובת הכלל, כולל גם כן תושבים אשר אינם רואים את

¹² נגיד, מ. (2015). שיתוף הציבור בשלטון המקומי: הניסיון המעשי ולקחיו. המכון הישראלי לדמוקרטיה ע"ר.
¹³ דרור, מ' (2018). עמדתם של נבחרי השלטון המקומי בישראל בנוגע לשיתוף הציבור בקבלת החלטות ומיסוד הליכי שיתוף באופן מערכתי מחייב.
¹⁴ שיתוף ציבור במשרדי ההמשלה ורשויות מקומיות, עמ' 5.

עצמם שותפים מלאים להנהגה המקומית ביום יום. שיתוף פעולה מלא בין העירייה לאזרחים עשוי להגביר את אמון האזרחים ברשות העירונית ואף לחזק עוד יותר את הלגיטימציה של החלטות המתקבלות בתחומה¹⁵.

הסיבות לשיתוף הציבור רבות ומגוונות. ראשית, שיתוף הציבור בא לגשר על הפער הקיים בין תוצאות ההצבעה בבחירות העירוניות אשר מתרחשות אחת לכמה שנים לבין הצרכים המשתנים מיום ליום. באמצעות שיתוף הציבור האזרחים יכולים לבטא את צרכיהם והעדפותיהם הנכונים לתקופה הנוכחית ובדיונים אלה לגבש רעיונות חדשניים מנקודת מבט עכשווית ובכך הציבור נעשה שותף לקבלת החלטות עדכניות. ישנם נושאים רבים אשר לא היו על סדר היום הציבורי בעת הבחירות, או שעבר זמן רב מאז הבחירות ולכן, ישנם נושאים חדשים שהציבור יבקש לקבל החלטות לגביהם ושיתוף ציבור הוא כלי נהדר אשר אפשר להשתמש בו.

סיבה נוספת, הינה הפער הקיים בין האזרח לבין נציגיו הנבחרים שהולך וגדל ככל שפעילותה של הרשות מסתעפת וגדלה, פער אשר מחייב את הגברת כוחם של דרגי הביצוע. דרגים אלו הופכים לשולטים בפעילותה של הרשות והמנדט אשר ניתן לנבחרי הציבור על ידי האזרחים הולך ומאבד את אחיזתו. האזרח הקטן מתחיל להרגיש שהוא לא משמעותי בקבלת החלטות ובנקודה זו שיתוף הציבור הוא כלי מעולה לחיזוק אמון הציבור ברשות המקומית. בנוסף, כלי שיתוף הציבור ממשיך את העיקרון כי לאנשי המקצוע אין את כל הידע והם אינם יודעים תמיד מה טוב ונכון לציבור ואילו דווקא לאוכלוסייה המקומית יהיה את המידע הרחב והאותנטי יותר לגבי צרכי הציבור, העדפותיהם ואילווציהם. לכן, במקום שההחלטות ייקבעו במשרדים הרחוקים מהשטח, שיתוף הציבור מאפשר לשטח להתקרב אל המשרד בו נקבעות החלטות ובכך החלטות אלו יתקבלו בצורה טובה יותר בעיני הציבור.

מודלים לשיתוף ציבור ברשות מקומית

להלן עיקרי השיטות הקיימות כיום לשיתוף ציבור ברמה המקומית:¹⁶

1. **שימוע ציבורי** - דיון ציבורי בהשתתפות נציגי תושבים במעין משפט מבויס שבמהלכו נשמעות עדויות של תושבים, מתנהלת חקירה נגדית ומוצגות הצעות אחדות לפני ועדה ציבורית המורכבת מנציגי ציבור ומומחים מקצועיים. הדיון משמש במה לתושבים להביע את עמדתם וכן מאפשר לגורמי המקצוע לשמוע חוות דעת מהשטח. שיטה זו חסרה מכיוון שלא קיימת מחויבות מצד הרשות לקבל את דעת הציבור ואין לציבור היכולת לפקח ולבדוק מה נשתנה בעקבות הדיון.

¹⁵ צ'רצ'מן, א' וסדן, א' (2003). השתתפות: הדרך שלך להשפיע. תל-אביב: הקיבוץ המאוחד.

¹⁶ שיתוף ציבור בשלטון המקומי, 2015, (המכון הישראלי לדמוקרטיה), עמ' 70-61.

2. **דיון ציבורי** - שיטה נוספת דומה אך יותר ברת יישום היא קיום דיונים עירוניים או שכונתיים בהשתתפות התושבים אשר מוזמנים לשמוע על תכנית או מדיניות שהרשות מעוניינת לקדם ולהביע את עמדתם לגביה. דיון רב משתתפים כזה מייצר דיאלוג אמיתי בין התושב לרשות ומביא להגברת האמון של התושב ברשות המקומית. בנוסף הדיון מאפשר לגורמי המקצוע לשמוע בצורה אותנטית את הצרכים ורחשי ליבם של התושבים בנוגע לנושא ומסייע למחלקות השונות בגיבוש מדיניות ותכנון מותאם ורלוונטי יותר לצרכים של הציבור.

3. **ועדות עירוניות** - הקמה של ועדות לפי נושאים המורכבות מאנשי המקצוע ברשות ומתושבים אשר מייצגים קבוצות ובעלי אינטרסים שונים. לצורת השתתפות זאת יש יתרון בכך שהיא מביאה לידי ייצוג קבוצות אינטרס שונות בעיר ובכך ישנו ייצוג הולם לכלל הקולות הקיימים בעיר לאורך זמן.

4. **שיתוף ציבור בכלים מקוונים** - צורות השתתפות מקוונות מצליחות להשיג השתתפות רחבה ורבת משתתפים. בשנים האחרונות פותחו כלים טכנולוגיים שונים אשר מטרתם לחזק את היכולת של התושבים להשפיע בקלות על קבלת החלטות מקומיות המשפיעות על חייהם ולהפוך את ההשתתפות בקבלת ההחלטות לנגישה ורחבה הרבה יותר. לטובת ציבור שאינו נגיש לאינטרנט קיימים הדרכים הישירות לשיתוף ציבור.

5. **מינהלים קהילתיים** - המינהלים הקהילתיים מספקים הזדמנות להשתתפות ישירה של התושבים, בדרך כלל על בסיס שכונתי. צמצום השירות לאזור גאוגרפי מוגבל נועד לאפשר לתושבים להיות מעורבים בתהליכים המעצבים את סביבת חייהם הקרובה כפי שנרחיב בפרק הבא.

שיתוף ציבור המנוהל בצורה נכונה צריך להתייחס לכלל האוכלוסייה המגוונת בתוך העיר, אשר זוהתה כבעלי עניין בנושא שלגביו משתפים.

שיתוף ציבור בירושלים

ירושלים הינה העיר הגדולה ביותר בישראל, העיר הערבית הגדולה ביותר וכן העיר החרדית הגדולה ביותר. השונות הגדולה בין מרכיביה השונים של העיר הובילה לכך שכל שכונה או מספר שכונות מנוהלת ע"י המנהל הקהילתי שתפקידו לספק את השירותים הקהילתיים ולהיות הגוף הממונה מטעם הרשות המקומית על השכונה. בעיר יש כ-30 מינהלים קהילתיים, כאשר במזרח העיר ישנם רק שמונה מינהלים קהילתיים הפועלים בתצורות שונות במרחבי השכונות הערביות. המינהל הקהילתי הוא הגוף האחראי על יצירת תהליכי שיתוף ציבור לתהליכים העתידיים להתקיים בשכונה והוא גם אחראי לתווך בין העירייה וגורמי המטה המקצועיים לתושבים הגרים תחת סמכות המינהל הקהילתי.

לאורך רצף הממשקים, החל ממטה העירייה ועד המינהל הקהילתי בשכונה, ישנן מספר פונקציות אשר אמונות על נושא שיתוף ציבור ברבדיו השונים :

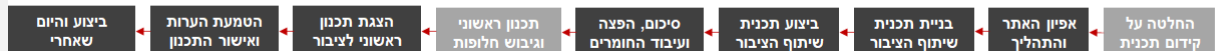
במחלקה לעבודה קהילתית בעירייה יש ממונה על שיתוף ציבור אשר תפקידה מחד הוא לתכלל את נושא השיתוף ציבור הקהילתי אל מול האגפים הרלוונטיים בעירייה (בינוי, תפעול, חינוך), ומהצד השני להיות גורם מקשר, מפקח ומלווה אל מול המינהלים הקהילתיים.

בנושאי תכנון ובנייה, האגף לתכנון עיר בעירייה, המנהלת להתחדשות עירונית והחברה העירונית מוריה מקיימים מפגשים עם תושבים בנוגע לפרויקטים גדולים ומתקצבים באופן שוטף בעלי תפקידים שונים. תפקידם של אנשי מקצוע אלו, אשר חלקם תחת המנהל הקהילתי, כולל את הצגת תהליכי תכנון וגיבוי תכניות פיזיות ארוכות טווח לתושבים וכן גישור בנושאים תכנוניים בין המינהל הקהילתי, המייצג את תושבי השכונה והעירייה. לדוגמא, מתקיימים מספר תהליכי שיתוף ציבור בנוגע לקידום פרויקטים של התחדשות עירונית, פיתוח לתועלת הציבור ועבודות תשתית¹⁷.

דוגמא נוספת שראויה לציון הינה מערכת פנימית שמינהל תפעול בעירייה מרכז, אשר נותנת אישור יציאה לביצוע פרויקטים בתחום הבינוי והתפעול, לאחר שנבדק כי הפרויקט עבר את הליכי שיתוף הציבור ההכרחיים. המטרה היא לייצר מעין תו תקן אשר מוודא כי נעשה תהליך מתאים ומלא מול התושבים טרם הביצוע. בנוסף עוסקים כיום בעירייה בבניית אתר ייעודי לשיתוף ציבור אשר יהיה פתוח לתושבים, באתר זה התושבים יוכלו להתעדכן ולהיות מיוזעים על תהליכים שצפויים לקרות בעתיד ובכך הם יוכלו להשפיע על קבלת ההחלטות בנושאים שונים בעיר.

עקב ריבוי הגורמים העוסקים בתחום, פרסמה העירייה במאי 2019, טיוטת מדריך עבור אנשי המקצוע בעירייה שאמור להפוך לכלי דיגיטלי שיסדיר את אופן הפעולה בתחום (ראה נספח 1).

עיקרי השלבים שהמדריך קובע לתהליך שיתוף ציבור בעיר הן כדלקמן¹⁸:

המדריך כולל המלצות להתאמות שניתן לבצע בתהליכי שיתוף ציבור כדי לפנות גם לקהל חרדי - למשל שימוש בתא קולי או בהודעות קוליות, הפצת מידע בחוברת במקום באופן מקוון ושימוש ב"שגרירים" בקהילה להפצת מידע ואיסוף תגובות. לעומת זאת, אין במדריך שפורסם שום התייחסות למאפיינים הייחודיים של האוכלוסייה במזרח העיר ירושלים והתאמת תהליכי השיתוף ציבור עבורם.

בשכונות מזרח העיר חסרה העמקה בקשר עם התושבים ופיתוח המערכות לשיתוף ציבור. אמנם מתקיימים תהליכי שיתוף נקודתיים, אך כלל שיתוף הציבור מוגבל בשל חוסר האמון בין התושבים והעירייה. זאת, על אף שרובם המוחלט של תושבי מזרח ירושלים הערבים אינם מצביעים בבחירות

¹⁷ בקר, א' (2019). שיתוף ציבור במשרדי הממשלה וברשויות המקומיות. ירושלים: הכנסת- מרכז המחקר והמידע.

¹⁸ מתוך (תמצית המדריך)

המוניציפליות ואין בקרב חברי המועצה נציגים מקרב אוכלוסייה זו – ניתן לטעון כי הצורך במנגנונים משלימים של שיתוף הציבור צריך להיות מוגבר יותר במזרח העיר.

תהליכי השיתוף שכן מתקיימים בשכונות מזרח העיר פועלים בעיקר באמצעות קשר הדוק עם ועדי ההורים של בתי הספר בשכונות ויצירת צוותים מקומיים להתייעצות ודיון סביב נושאים ספציפיים. אך ניתן לראות שחסרה שיטת פעולה סדורה בעבודה מול התושבים וביצירת תהליכי שיתוף ציבור במזרח ירושלים.

הגדרת הבעיה וסיבתיות

בירושלים יש כ- 350,000 תושבים ערביים אשר גרים במזרח העיר. במשך עשרות שנים מתקיים נתק בין התושבים לבין הרשות המקומית, הבא לידי ביטוי בכך שהתושבים אינם מייצרים שיח עם הממסד, והעירייה מצידה מתקשה לייצר תהליכי פיתוח ותכנון בשיתוף התושבים. בשל כך, קיים פער גדול בין הצרכים של התושבים לבין מה שהעירייה מבקשת לבצע בשטח. בעבודה של רשות מקומית מול תושבים ישנו עיקרון חשוב של שיתוף ציבור דרכו ניתן לייצר קשר מתמיד עם התושב ולהפוך את תהליכי התכנון והפיתוח בעיר למחוברים ובהתאמה טובה יותר לצרכי התושבים. עקרון זה איננו קיים כמעט בשכונות מזרח העיר בירושלים בשל הנתק האמור לעיל בין התושבים לרשות המקומית אשר היא אחראית על ההחלטות המתקבלות במזרח העיר.

הסיבות העיקריות לבעיה:

ישנם מספר סיבות לבעיה שזוהו על ידנו במהלך החקירה כחסמים שמקשים ואף מונעים מהעירייה לקיים תהליכים משמעותיים של שיתוף ציבור במזרח העיר. נפרט אותם בקצרה:

חוסר אמון שנובע מהזנחה רבת שנים: חוסר אמון של התושבים בממסד בכלל ובעירייה בפרט בשל תחושת הזנחה לאורך עשרות שנים. התושבים במזרח העיר מרגישים שהם מופלים לרעה ואינם מקבלים יחס שווה מהעירייה לזה שתושבי מערב העיר זוכים לו. ההשוואה הברורה כל העת לחלק העיר שאיננו ערבי מקשה על הציבור להתנתק מהתפיסה הזו גם כאשר יש ניסיונות מצד הרשות לשנות את הגישה בשטח. לכן יש צורך בהשקעה קבועה וארוכת טווח המחוברת לשטח ולצרכי התושבים.

זהות פלסטינית: סיבה נוספת אשר גורמת למתח וקושי של הרשות לעבוד עם התושבים במזרח העיר, היא הצורה שבה הם תופסים הזהות הלאומית שלהם. תושבי השכונות במזרח העיר ברובם מרגישים עצמם כפלסטינים ולא מכירים בממסד הישראלי כריבון המושל שאיתו יש לעבוד ולקיים שיח שוטף. הזהות הפלסטינית והדעות הקדומות על הציבור הערבי משפיע גם מן הצד השני על חוסר האמון של הממסד כלפי התושבים - חוסר האמון מונע מהרשויות לפנות לתושבים ולשתף אותם בתהליכים.

מחסור במנהלים קהילתיים: ישנו פער ברור בין כמות המינהלים הקהילתיים במערב העיר שלוקחים אחריות על השכונה ואמונים על התיווך בין העירייה לתושבים בשכונות מערב העיר לשכונות במזרח העיר. החוסר במינהלים קהילתיים בשכונות האלו מקשה על יצירת ממשקים ישירים מול התושבים ולשתף את הציבור בשכונה באמצעות המינהל הקהילתי בתהליכים.

הזנחת מנגנונים לשיתוף ציבור: העירייה לא פיתחה בשנים אלו שיטות מותאמות לשיתוף ציבור במזרח העיר על בסיס המאפיינים הייחודיים של האוכלוסייה הגרה במזרח העיר. חוסר במענה מותאם מקשה על הגופים שנדרשים לייצר תהליכי שיתוף לבצע זאת ולכן מספר שיתופי הציבור ואיכותם מצומצמים מאוד.

שכונות מעבר לגדר: הרשות המקומית נמנעת מלפעול ולקחת אחריות בשכונות שנמצאות מעבר לגדר ההפרדה והגישה אליהם רגישה ואף מסוכנת מבחינה ביטחונית. הנתון הזה מהווה מחסום משמעותי.

מטרות נייר המדיניות

מטרה מרכזית: הרחבת כמות התושבים המעורבים ו/או מיוצגים בתהליכי שיתוף הציבור, לצד הגדלת מנגד הנושאים בהם יתקיים שיתוף הציבור.

מטרות משנה:

- יצירת שיתופי פעולה רב מימדיים בתהליכי קבלת החלטות ועיצוב מדיניות בקרב מקבלי ההחלטות לתושבי מזרח העיר.
- חיזוק הקשר והאמון בין העירייה לתושבי מזרח העיר.
- הגברת תחושת השייכות והמעורבות של תושבי מזרח העיר כחלק מהיותם תושבי העיר ירושלים.
- יצירת מנגנוני עבודה מוסדרים וברורים בין העירייה לנציגי התושבים בשכונות.
- מתן ביטוי רחב ומדויק לצרכיהם של תושבי מזרח העיר בעת קבלת החלטות אשר ישפיעו על חייהם.
- שיפור השירות לתושבי מזרח העיר.
- חיזוק הדמוקרטיה המקומית - עידוד התושבים לקחת חלק בתהליכי קבלת ההחלטות אשר ישפיעו על עתידם ועתיד ילדיהם.

יפה

קריטריונים

נורמטיביים:

1. אפקטיביות- עצם האפשרות להשיג את המטרה שבבסיס קידום המדיניות - האם המדיניות עוזרת לנו כמה היא מקדמת להשיג את המדיניות. כמה אפקטיבית היא מבחינת המשאבים.

2. חירות- היכולת של פרט או קבוצה להמשיך ולנהוג עפ"י אמונתם ובלבד שלא פוגעים באחרים. האם היא שומרת על חירות הפרט או שהיא פוגעת בו.

מעשיים:

1. ביצועיות פוליטית- מידת ישימות החלופה לאור יחסי הכוחות הפוליטיים והמכשולים הקיימים.
 2. ביצועיות מעשית- היכולת לקדם את הפתרון לאור בעיות תקציביות, לוחות זמנים, טכנולוגיה ועוד.
 3. גמישות- היכולת של התוכנית להתאים את עצמה למציאות משתנה, להתנגדויות מהשטח ועוד.
- קרטיונים אלה נבחרו מכיוון שאנו מבקשים שהחלופה שתיבחר תהיה כלי מעשי ככל הניתן אך גם ישימה מבחינה פוליטית שכן מדובר בשדה פוליטי. בנוסף יש צורך שהחלופה תוכל להתגמש בהתאם לצרכים והשינויים החלים בשטח.

זיהוי וניתוח חלופות:

חלופת אפס+ - שימור המצב הקיים של תהליכי שיתוף ציבור נקודתיים אל מול צרכים ספציפיים ואל מול גופים משתנים. זאת בנוסף לחיזוק דרג המנהלים והפקידים מקרב תושבי מזרח העיר.

חלופת ועדי שכונות- יצירת מנגנון שכונתי מייצג אשר יהיה גורם מייצג ומסייע לגורמי הממסד בקבלת ההחלטות הנוגעות לשכונה

חלופת פורומים עירוניים- הקמת פורומים עירוניים בנושאים מקצועיים בתחומים אזרחיים המיוצגים על ידי נציגים ממזרח העיר.

חלופת דיגיטציה- בניית תשתית דיגיטלית מותאמת אוכלוסייה לשיתוף והיוועצות עם תושבי מזרח העיר בסוגיות הרלוונטיות.

חלופה אפס+

חלופה זו תשמר את המצב הקיים בו כמעט ולא מתקיים שיתוף ציבור, וכאשר הוא מתקיים הוא בעיקר ברמה הנמוכה של הנגשת מידע וקבלת תלונות. שיתוף הציבור המלא שכן יתקיים יקרה לעיתים רחוקות מאוד, ללא תהליך סדור וללא מדיניות עם יעדים ברורים. התהליכים ימשיכו לעסוק בבעיות נקודתיות, בעיקר סביב נושאים אזרחיים שבקונצנוס כמו תשתיות, ולא בנושאים זהותיים כמו חינוך או תרבות וימשיכו לפנות לפלח קהל קטן מתוך האוכלוסייה.

מרכיב נוסף שימשיך להתקיים הינו שימוש באמצעים דיגיטליים כגון, דפי פייסבוק להעברת מידע וקבלת תלונות לצד סקר שנתי בנושא חינוך וסקרים מזדמנים נוספים בהתאם לצורך. כלים אלו יצברו תאוצה ויתקבעו כערוץ קשר ממוסד ומרכזי בין העירייה לתושבים.

שחקנים מרכזיים: משתנים בין שכונה לשכונה ותלוי נושא. בין היתר- עיריית ירושלים, המינהל הקהילתי, ועדי הורים בית ספריים או שכונתיים, מוכתרים, ועדים ייעודיים.

חוזקות:

- ✓ מייצר תהליך הדרגתי של בניית אמון של התושבים כלפי העירייה
- ✓ מפחית חיכוך בנושאים מעוררי מחלוקת
- ✓ מאפשר לעירייה לעבוד בצורה שקטה ומהירה על פי שיקול דעתה.

חולשות:

- מתאים רק לחלק קטן מתוך כלל הנושאים
- מתאים רק לחלק מהשכונות.
- בפועל מתבצע שיתוף ציבור ברמה נמוכה.

פירוט	ציון	קריטריון
המודל הקיים מאפשר שיתוף ציבור נמוכה ביותר. רק חלקים קטנים מתוך האוכלוסייה הכללית משתתפת בו והוא תקף רק למיעוט מהנושאים.	2	אפקטיביות (25%)
קיימת יכולת יחסית גבוה של התושבים לשמור על אופי זהותם לצד מימוש תהליכי השיתוף ציבור.	6	חירות (10%)
מכיוון שנבנים לתהליכים הללו קואליציות אד הוק אז היא מאפשרת ביצועיות פוליטית גבוה	7	ביצועיות פוליטית (25%)
הביצועיות הינה חלקית משום שהיא תלויה בשיתוף הפעולה הספציפי בשכונה. בחלק מהשכונות ניתן לעקוף מכשולים בקלות, אך בחלקן יובילו לכישלון מוחלט.	8	ביצועיות מעשית (25%)
הגמישות נמוכה משום שמתקיים תהליך ספציפי עבור כל נושא. במידה והכוחות הפועלים סביב אותו נושא אינם משתפים פעולה קיים קושי גדול למצוא פתרון אחר.	3	גמישות (15%)
	5.3	סה"כ

חלופת ועדי שכונות:

חלופה זו מציעה לפתח בכל אחת מהשכונות במזרח העיר וועד שכונה מקומי אשר יהיה גוף מייצג לתושבי השכונה בדיונים שכונתיים ובשיח מול גורמי הממסד והרשות המקומית.

הוועד ייפגש בתדירות קבועה וידון בנושאים הנמצאים על סדר היום בכל מה שקשור לפיתוח וניהול השכונה. הוועד יהיה גוף שכלל הגורמים העובדים בשכונה ועוסקים בה יהיו חייבים להיוועץ עמו החל משלב התכנון ועד שלב קבלת ההחלטות. להלן חלק מהגופים שידרשו לכך: המינהל הקהילתי, מינהל החינוך, מינהל תכנון ומחלקת שפ"ע בעיריית ירושלים, המשרד לענייני ירושלים המקדם את תוכנית החומש ונושאים נוספים ושאר הארגונים הפועלים בשכונה.

הוועד יהיה גוף מייצג של תושבי השכונה והוא יורכב מנציגי הרחובות, המנהיגים הקהילתיים ושאר הקבוצות הקיימות בשכונה. הוועד ייבחר בצורה המשלבת בחירות דמוקרטיות תוך הבטחת ייצוג לכלל הקבוצות כאמור או באפשרות של בחירת החברים ע"י וועדה פנימית של המינהל הקהילתי. הוועד בשונה מהנהלת מינהל קהילתי יהיה גוף מייצג ומשקף את דעת הקהל ולא הנהלה של ארגון המחויבת למינהל הקהילתי.

חשוב להדגיש שהוועד לא בא להחליף את המינהל הקהילתי אלא לחזק את היכולת של המינהל לעבוד עם התושבים ולהתגבר על הקשיים הפוליטיים שהמינהל הקהילתי כפוף להם לעיתים.

שחקנים מרכזיים: המינהל הקהילתי שאחראי על גיוס הוועד, התושבים אשר ישמשו כחברי הוועד.

חוזקות:

- ✓ גוף מייצג אשר ייבחר בצורה מוסכמת ויהיה בו ייצוג הולם לכלל התושבים בשכונה.
- ✓ אפשרות לקיום שיתוף ציבור שמתגבר על הקושי בחיבור התושבים לדיונים ומה שנעשה בשכונה.
- ✓ מנגנון קבוע ומוסכם שניתן יהיה לקיים מולו דיונים ושיתוף ציבור סביב סוגיות שכונתיות ויחייב את הגורמים העוסקים בשכונה להתדיין מולו.

חולשות:

- קבוצה מצומצמת שעדיין איננה מייצגת את כלל הקולות הקיימים בשטח באופן וודאי.
- אין כאן הזדמנות לכל מי שמעוניין להיות שותף בקבלת ההחלטות.
- מצמצם את שיקול הדעת המקצועי של הגורמים האחראים.

קריטריון	ציון	פירוט

החלופה משיגה את המטרה של שיתוף הציבור בשכונה אך עדיין איננה מייצרת שיתוף ציבור מלא .	9	אפקטיביות (25%)
הוועד מאפשר להשמיע את קול התושבים בצורה חזקה. אך עם זאת קיימת פגיעה במידת מה בחרות התושבים בשל כך שאינם נמצאים בדיונים עצמם.	7	חירות (10%)
הוועד ייתן ייצוג הולם לכלל הקבוצות והגורמים הפוליטיים בשכונה ולכן יש היתכנות ביצוע גבוהה יחסית להצליח לקיים אותו. אם זאת יש עדיין חשש שגורמי כוח ינסו לפגוע בתפקוד הוועד ממניעים פוליטיים.	4	ביצועיות פוליטית (25%)
הביצוע אינו מסובך ואיננו תלוי משאבים אלא הוא תלוי ביכולת של השכונה להקים ועד מייעץ ודרכו להתגבר על המכשולים האינטריגות הפנימיות של כל שכונה.	9	ביצועית מעשית (20%)
ניתן לשנות את הרכב הוועד וסגנון הפעולה מולו בכל שכונה בהתאם לצורך ולשכונה הספציפית. אולם הפורמט של ועד מייצג נשאר זהה בכל השכונות.	4	גמישות (15%)
	6.8	סה"כ

חלופת פורומים עירוניים

חלופה זו מציעה הקמת פורומים עירוניים מקצועיים הכוללים נציגים מתושבי שכונות מזרח העיר, בנושאים שונים כגון: חינוך, רווחה, בריאות, תחבורה, תשתיות ספורט ועוד. הפורומים ידונו בסוגיות שיביאו לפתחם וכן ייצגו את תושבי מזרח ירושלים בדיונים המתקיימים בממסד- עיריית ירושלים, משרדי ממשלה ובוועדות הכנסת.

מנגנון הפורום יבוא לידי ביטוי בבחירות פנים שכונתיות אחת לארבע שנים. תושבי השכונה ייבחרו נציגים מתוך השכונה לפורומים בנושאים השונים, כאשר המטרה היא להביא נציגות בעלת זיקה לתחום עיסוק הפורום. נוסף על כך, תפקיד הנציג להיות איש הקשר עבור תושבי השכונה בתחום המקצועי בו הוא נבחר (כגון: נציג חינוך, נציג תחבורה, נציג תשתית ספורט וכד') רשימת המועמדים בכל תחום תצטרך להיות מאושרת ע"י נציגי העירייה המלווים את התהליך. נציג הפורום השכונתי יבצע את תפקידו בהתנדבות.

מטרת הפורומים העירוניים הינה לחזק תהליכים עירוניים במזרח העיר לפי גישת bottom up ובכך לגרום לממסד להכיר בפורום זה ולהבין את הצרכים אשר עולים מהשטח הן ברמת התכנון ועד לשלב היישום. באחריות העירייה לשתף את הפורום המקצועי בדיונים הרלוונטיים ובאחריות הפורום לגבש המלצה עבור העירייה בנושאים עליהם יש סוגיות שנוגעות למזרח העיר - חלופה זו מחזקת את מחויבות התושבים והעירייה כאחד לתהליך. בנוסף, חלופה זו רואה את הציבור עצמו כחלק עיקרי מפורום מקבלי החלטות ומאפשרת לעירייה להוות מודל לערים הטרוגניות בארץ ובעולם.

שחקנים מרכזיים: נציגי הפורום המקצועי בשיתוף עיריית ירושלים כפונקציה שמתכללת את הפורום.

חוזקות:

- ✓ מעודד אקטיביות של תושבי מזרח העיר
- ✓ מייצר תחושת שייכות, אחריות ויזמות
- ✓ התגברות על מכשולים פוליטיים שכונתיים דרך פורום עירוני
- ✓ מחויבות עירונית לרלוונטיות של הפורומים
- ✓ מעקף אשר יאפשר לעירייה אלטרנטיבה למועצה עירונית

חולשות:

- פורום כולל מספר מצומצם של נציגים ולכן לא תמיד משמיע את "הקולות" של כולם
- מערער את תפקידו של המינהל הקהילתי
- הפורום מתייחס למזרח העיר כמקשה אחת ולא כעבודה דיפרנציאלית

פירוט	ציון	קריטריון
החלופה מאפשרת שיתוף ציבור מלא באמצעות בחירות פנים שכונתיות לבחירת נציג שכונתי לפורום עירוני בנושאים השונים.	8	אפקטיביות
הפורום השכונתי מורכב אך ורק מנציג אחד מכל שכונה ולכן לא תמיד מייצג את כלל תושבי השכונה	7	חירות
לחלופה זו ישנן שתי סוגיות מרכזיות בתחום הישימות הפוליטית: הראשונה, הפורום העירוני יכול להצטייר כאילו מייצר אלטרנטיבה למועצה עירונית ולכן עלול ליצור התנגדות. השנייה, פרופיל נציג השכונתי-מניעת מצב בו הנציג משתייך לתנועות וארגונים שהממסד לא מכיר בהם.	2	ביצועיות פוליטית
מכיוון שחלופה זו מסתמכת על התנדבות מלאה של נציגי הפורום, חלופה זו דורשת משאבים מצומצמים: ארגון בחירות והשמת איש מקצוע עירוני שמתכלל את הפורומים. ולכן הביצועיות המעשית גבוהה.	8	ביצועיות מעשית

<p>הגמישות עבור חלופה זו נמוכה מכיוון שיכולות להיות התנגדויות רבות מצד הפרוים ומצד הממסד במיוחד במצבי חירום רגישים זהותיים.</p>	<p>4</p>	<p>גמישות - היכולת של התוכנית להתאים את עצמה למציאות משתנה, להתנגדויות מהשטח ועוד.</p>
	<p>5.8</p>	<p>סה"כ</p>

החלופה המקוונת

שיתוף ציבור בכלים מקוונים מאפשר לשתף מידע למספר רב של אנשים בו זמנית והוא עשוי לאפשר לציבור גדול יותר לקחת חלק בתהליכי השיתוף, בצורה נוחה ונגישה. בחלופה זו האזרחים בוחרים את הזמן והמקום שמתאים להם על מנת להשתתף בדיונים. בנוסף, בפגישה מקוונת ניתן לשתף מידע ללא הגבלה וכן ליצור דיונים רחבים בפורומים מקוונים וברשתות חברתיות על סוגיות שונות בצורה פשוטה וללא חובת הזדהות.

אפשרות נוספת היא הקמת אתר אינטרנט ייעודי שבו יעלו סוגיות מהותיות לדיון בפני האזרחים והם יוכלו לחוות את דעתם על התוכניות השונות שיובאו לידיעת הציבור. הפעלת העמוד בנוסף הציבור יוכל להציע הצעות לשיפור תפקוד השכונה בתחומים שונים. הציבור יהיה מוזמן להירשם, לעלות רעיונות או להגיב לרעיונות קיימים.

בנוסף ניתן להשתמש בכלים מקוונים נוספים כגון: פייסבוק, וואצאפ, אינסטגרם ולעלות דרכם סוגיות או שאלות שהרשות מבקשת לשמוע את דעת הציבור בהן. כמו כן, זו יכולה להיות פלטפורמה לתושבים להביא את דעתם על תהליכים ופעולות המתרחשות בשכונה.

אנו מציעים לקיים שאלונים מקוונים אחת לתקופה בנושאים ספציפיים. כך ניתן יהיה לשתף את הציבור בתהליכים החשובים המתרחשים בעיר ולקבל תמונה רחבה ומחוברת של דעת הקהל על נושאים אלו שאלונים אלו יעלו בפני התושבים נושאים וסוגיות חשובות אשר נמצאות על סדר היום והם עשויות להשפיע במידה רבה על חיי התושבים.

שחקנים מרכזיים: עיריית ירושלים, אנשי ציבור ומתנדבים מקומיים שייקחו חלק בפרסום השאלונים לתושבים, מוכתרים ואנשי דת מקומיים שיתנו את הסכמתם למהלך הזה.

חוזקות:

- ✓ שיתוף ציבור לקהל גדול יותר, נגישות לאוכלוסיות נוספות לקחת חלק בתהליכי השיתוף (בעלי מוגבלות למשל).
- ✓ עשוי להפחית את העוינות הפוליטית שיש לחלק מהתושבים בשיתוף פעולה עם המשטר הציוני

- ✓ מאפשר לתושבים לקחת חלק בדיונים באופן אנונימי בלי חובת רישום והזדהות – לחלק מהאנשים תהיה בעיה אמיתית לחשוף את זהותם וזה עלול לעצור את הפתיחות של הדיון.
- ✓ מאפשר לעירייה לנתח נתונים ולבסס את התוצאות בצורה שוויונית יותר - על פי מענה של קהל גדול של תושבים שלוקח חלק בשאלונים אלו.

חולשות:

- גישה זו מתאימה למי שיש לו נגישות לאינטרנט - וזה עלול להוציא את הקבוצות ממעמד חברתי-כלכלי נמוך מהשתתפות מלאה בשיתוף המקוון.
- דיון לא מבוקר עלול להרתיע חלק מהמשתתפים הפוטנציאליים בעתיד, כאשר תגובות לא מזוהות עלולות להיות פוגעניות או שקריות.
- עשוי להביא להטעה מכוונת של משתתפים בשאלונים השונים.
- דורש השקעה מתמדת בניהול האתרים והרשתות החברתיות ובניתוח התוצאות של מילוי השאלונים.
- כלים מקוונים נחשבים בדרך כלל פחות מעמיקים בתוכנם לעומת מפגשים פרונטליים ויהיה קשה יותר לנהל בהם שיחה הדדית פורה.

פירוט	ציון	קריטריון
החלופה משיגה את המטרה של שיתוף ציבור והיא עשויה להגדיל את מספר התושבים שישתתפו בתהליכי שיתוף ציבור. אולם, היא איננה נותנת מענה מקיף לכלל האוכלוסייה כי לא לכולם יש אינטרנט ומחשב זמין ולכן חלק מהאזרחים עדיין לא יהיו שותפים .	7	אפקטיביות (25%)
שיתוף ציבור בכלים מקוונים מאפשר הזדמנות מלאה לכולם לקחת חלק בתהליכי השיתוף בכך שהיא שומרת על חופש בחירה ומאפשרת לאזרח לבחור מהיכן להתחבר ובאיזו צורה להשתתף. נשמרת גם חירותם של המשתתפים שלא יהיו חייבים להזדהות בכלי המקוון.	9	חירות (10%)

בנוסף, כפי שכתבתם מדובר בשיתוף: **הערות מפמ [עם]**
פחות איכותי ועמוק, ככה שהאפקטיביות מוטלת בספק

ביצועיות פוליטית (25%)	4	ישנם נציגים פוליטיים מהאגף הימני של המפה הפוליטית וגם נציגי ציבור ערביים ממזרח העיר שעלולים להתנגד למהלכים של שיתוף מלא בין העירייה לבין תושבים ממזרח העיר.
ביצועית מעשית (25%)	9	הביצוע לא מסובך וכבר יש תקציב שניתן בתכנית החומש שהממשלה הניחה. בנוסף, יש גם לעירייה את היכולת להרים פרויקט אינטרנטי בתקופה קצרה, ייקח קצת זמן לתכנן מתי ואיך ינהלו את הדיונים האלו ומה יהיו החוקים של שמירה על פרטיותם של המשתתפים.
גמישות (15%)	8	התכנית בהחלט יכולה להתאים לכל מציאות משתנה בגלל שהיא מבוססת על האינטרנט. ניתן לייצר התאמות במהלך הדרך בהתאם להתפתחויות וקשיים שיעלו מהשטח.
סה"כ	6.6	

סיכום קריטריונים : טווח הציונים בין 1-10

קריטריון	חלופה +0	ועדי שכונות	פורומים עירוניים	דיגיטציה
אפקטיביות (25%)	0.5	2.25	2	1.25
חירות (10%)	0.6	0.7	0.7	0.9
ביצועיות פוליטית (25%)	1.75	1	0.5	1
ביצועיות מעשית (25%)	2	2.25	2	2.25
גמישות (15%)	0.45	0.6	0.6	1.2
סה"כ	5.3	6.8	5.8	6.6

המלצת המדיניות על בסיס ניתוח חלופות

לאור בחינת מדדי החלופות בפרמטרים והתפלגות הניקוד בין יכולת היישום (הפוליטית והמעשית) לבין היעילות והאפקטיביות, ראינו לנכון לבחור בחלופת וועדי השכונות בשילוב החלופה המקוונת. שילוב של שתי החלופות ייתן את המענה האפקטיבי והרחב ביותר. החלופה המרכזית שאנו ממליצים עליה היא וועדי השכונות. מודל זה יאפשר לייצר מנגנון היועצות קבוע ומוסכם בכל שכונה, אשר יאפשר להרחיב בצורה משמעותית את מעורבות התושבים, בתכנון ובתהליכי קבלת ההחלטות בסוגיות הנוגעות לחייהם. בהתחשב בכל הקריטריונים שקבענו, חלופה זו מקבלת את הציון הגבוה ביותר. בנוסף, אנחנו לומדים ממודל דומה שקיים בשכונת ראס אל-עמוד על פוטנציאל ההצלחה של השיטה הזו למרות המורכבות הפוליטיות הפנים שכונתיות.

החיסרון המרכזי של החלופה הוא המספר המצומצם של התושבים שיכולים להיות מעורבים אל אף שיטת הייצוג הקיימת בוועד. לכן אנו מציעים לשלב גם את החלופה המקוונת סביב סוגיות נקודתיות ע"מ להרחיב את מעגל המשתתפים והמעורבים באותן סוגיות שייבחרו להביא בפני הציבור בצורה רחבה יותר בשל מרכזיותן ונפיצותן.

החיסרון המרכזי של החלופה המקוונת היא שלא ניתן להבטיח שכלל הקולות נשמעים דרכה וייתכן שהיא מוטה לטובת צד מסוים שמשתתף בשאלונים בצורה חזקה יותר ולכן לא ניתן להשתמש בה בצורה בלעדית ויש להיעזר בה ככלי נוסף שיכול לסייע להרגיש את דעת הקהל הרחבה.

צורת בחירת הוועד: אנו מבקשים להציע 2 מנגנוני הפעלה לבחירת הוועדים בשכונות. העירייה תבחר את המנגנון שרואה לה הכי בר השגה ונכון בשלב זה. ניתן יהיה בהמשך לעבור למנגנון השני. אנו ממליצים להתחיל במנגנון עקיף ובהמשך לעבור לבחירות ישירות במידת האפשר.

מנגנון בחירות ישירות: באפשרות זו אנו מציעים לקיים בחירות דמוקרטיות שבהן כלל התושבים הבוגרים בכל שכונה יוכלו להשתתף ולבחור את הנציגים שלהם בוועד השכונתי. תתקיים תקופת בחירות בה תושבים אשר ירצו יציגו את עצמם כמועמדים. המינהל הקהילתי יקיים הסברה על הגוף החדש ויעודד התמודדות לחברות בו. הבחירות יהיו מחייבות. כל וועד יורכב מנציגים לפי אזור וחמולות בשכונה וכל תושב יוכל לבחור את הנציג באזור / חמולה שלו.

מנגנון בחירות עקיפות: בחירות עקיפות אינן מאפשרות לכלל התושבים להשתתף בבחירת הנציגים בוועד אך עשויות למנוע מגורמים עוינים ובלתי רצויים להיבחר לוועד וריסון של גורמי תסיסה כנגד הקמת הוועד. בשיטה זו נציגי הוועד ייבחרו ע"י וועדה מקומית שתורכב מנציגי העירייה, המינהל הקהילתי, מוכתרים בשכונה ונציגי ציבור נוספים. את הוועדה יימנה מנהל המינהל הקהילתי. הוועדה תכנס רק לצורך בחירת הוועד הקבוע ותבחר את הנציגים בוועד בצורה דמוקרטית לפי מפתח של ייצוג לכלל החמולות והקבוצות הקיימות בשכונה. (נציגי העירייה החיצוניים ידרשו לפקח על כך שאכן נבחר וועד מייצג).

סמכויות הוועד - הוועד יתבקש לדון בכל נושא אזרחי מקומי שהרשות המקומית או אחד ממשרדי הממשלה מבקשים לקדם בשכונה. תחת סמכותו יהיה לאשר התוכניות המוצעות. או לחילופין, לבקש הבהרות והתאמות שונות לפי היכרותו עם הקולות שעולים מהשטח. במידה והוועד דוחה את ההצעה, הרשות תידרש לחזור תוך פרק זמן עם הצעה חלופית מותאמת לפי ההערות הוועד. הוועד יהיה מחויב לדון בכל הצעה ולגבש עמדה עם אפשרות ליישום לפי ההצעה המקורית או עם התאמות שהוא ידרוש. הוועד לא רשאי לדון במקרים אישיים של תושב כזה או אחר, אלא רק בסוגיות הנוגעות לקבוצה רחבה או לכלל התושבים בשכונה. נושאים משמעותיים הוועד יצטרך להביא לדיון בפני התושבים להתייעצות לפני קבלת החלטה ובכך תינתן הזדמנות לכלל התושבים להביע את דעתם בפני חברי הוועד.

מדדים להצלחה - במידה ותבחר העירייה לאמץ את המלצת המדיניות ולבצעה בפועל, יהיה עליה להגדיר מטרות אותן היא מעוניינת להשיג לצד מדדי הצלחה לתוכנית הפעולה. המטרות יצטרכו להתמקד בהרחבת התושבים המעורבים בתהליכי השיתוף, הקמת ועדי שכונות, פיתוח כלים מקוונים, הגברת תהליכי השיתוף הקיימים בשכונות וחיזוק האמון והקשר בין הרשות לתושבים. מבחינת מדדי הצלחה יש להעמיד יעדים כגון: מספר המשתתפים בתהליכי השיתוף, מספר הוועדים שהוקמו בשכונות, רוחב הייצוגיות שקיים, מספר הסוגיות שהגיעו לפתח הוועדים, מספר ההחלטות שהתקבלו במסגרת הוועד, תחושת המעורבות של התושבים ושיעור הרצון של התושבים משיפור הקשר בין התושב לרשות המקומית.

יש להגדיר מדדים איכותיים וכמותיים לפי ההתאמה ולבחון זאת לאחר שנתיים של פעילות לפי המודל הנבחר.

סיכום

נושא שיתוף ציבור במזרח העיר ירושלים הינו נושא בעל אפשרות משמעותית ליצירת שינוי אמיתי במציאות הקיימת כיום יותר מתמיד. נראה כי הקרקע בשלה לכך וישנם תהליכים שונים המתרחשים בשנים האחרונות ומאפשרים לחולל שינוי בקשר בין הרשות המקומית לתושבי מזרח העיר. אין ספק כי שינוי בבסיס היכולת של הרשות לפנות לתושבים ולשמוע את דעתם על מגוון נושאים יגרום לשינוי דרמטי בתפיסת התושבים את העירייה ויביא לתוכניות אשר יתאימו בצורה טובה יותר לצרכים בשטח.

אנו מקווים שהעירייה תמצא לנכון לאמץ את אחת מן החלופות המוצעות ובכך תביא לשיפור הקשר עם תושבי מזרח העיר ולשדרוג הפעולות המתקיימות בשכונות

להלן שלבי היישום שאנו ממליצים לבצע על מנת להוציא לפועל את החלופה המומלצת על ידנו:

יישום החלופה בשטח:

1. הגדרת גורם מבצע אשר יוביל את המהלך מטעם העירייה בשכונות.
2. הגדרת יעדים רצויים לפיתוח וועדי שכונות במזרח העיר.

3. כתיבת מודל הפעלה מפורט של ועד השכונה בשיתוף מנהלי המינהלים הקהילתיים ונציגי תושבים.
4. מיפוי הכוחות והשחקנים המקומיים בכל שכונה בשיתוף המינהל הקהילתי.
5. הצגת המודל במפגש תושבים רחב וקבלת הערות והתאמות לשכונה.
6. קביעת תאריך יעד לבחירת הוועד, חיבור של כלל הכוחות והקבוצות המקומיות בשכונה והבטחת ייצוג לכל אחד מהם.
7. במידה והוועד ייבחר באמצעות בחירות דמוקרטיות:
 - א. קביעת ייצוג לפי חמולות/ מגדר/ רחובות וקריטריונים נוספים.
 - ב. קביעת תקופת הגשה למועמדות ע"י התושבים.
 - ג. פרסום המועמדים בציבור הרחב וביצוע קמפיין המעודד את התושבים לקחת חלק בבחירה.
8. בחירת הוועד בהסכמה רחבה על כלל הקבוצות או בבחירות דמוקרטיות פתוחות.
9. כינוס ראשון: קביעת חזון ומטרות לשנה הראשונה.
10. מפגש חודשי בין הוועד הנבחר לגורם עירוני שבו הם ידונו על נושאים קונקרטיים.
11. ביצוע ארבעה סקרים מקוונים סביב סוגיות מרכזיות ונפישות במהלך השנה בהשתתפות הציבור הרחב.

ביבליוגרפיה

- מדריך עירוני לשיתוף הציבור בהליכי תכנון במרחב הציבורי בירושלים: טיוטא להערות מרץ 2017. עיריית ירושלים
- אלרן, מ'. וחדד, ש'. ולביא, א'. (2018). התוכנית הישראלית לצמצום פערים חברתיים וכלכליים במזרח ירושלים: משמעויות והמלצות. עדכן אסטרטגי, כרך 21, עמ' 4-8.
- בקר, א'. (2019). שיתוף ציבור במשרדי הממשלה וברשויות המקומיות. ירושלים: הכנסת- מרכז המחקר והמידע.
- דרור, מ'. (2018). עמדתם של נבחרי השלטון המקומי בישראל בנוגע לשיתוף הציבור בקבלת החלטות ומיסוד הליכי שיתוף באופן מערכתי מחייב (חיבור לשם קבלת תואר "דוקטור למדעי המדינה"). אוניברסיטת תל אביב.
- ורדי, ס'. ופלד-אמיר, ת'. (2017). מדריך שיתוף ציבור בעבודת הממשלה. ירושלים: משרד ראש הממשלה.
- חושן, מ'. וקורח, מ'. (2018). על נתונייד ירושלים: מצב קיים ומגמות שינוי. ירושלים: מכון ירושלים למחקרי מדיניות.
- חושן, מ'. וקורח, מ'. (2019). על נתונייד ירושלים: מצב קיים ומגמות שינוי. ירושלים: מכון ירושלים למחקרי מדיניות.
- חסון, נ'. (2017). אורשלים: ישראלים ופלסטינים בירושלים 1967-2017. תל אביב: ספרי עליית הגג בע"מ, ידיעות אחרונות וספרי חמד.
- לוי, י'. (2011). לכתוב נייר מדיניות. רעננה: האוניברסיטה הפתוחה.
- נגיד, מ'. (2015). שיתוף הציבור בשלטון המקומי: הניסיון המעשי ולקחיו. ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה.
- צ'רצ'מן, א'. וסדן, א'. (2003). השתתפות: הדרך שלך להשפיע. תל-אביב: הקיבוץ המאוחד.
- מונטיפיורי, ס. ס. (2013). ירושלים הביוגרפיה. אור יהודה: דביר.
- עמיחי, י'. (1998). פתוח סגור פתוח. ירושלים ותל אביב: שוקן.